

Bijdrage voor het rondetafelgesprek decentrale rekenkamers

9 oktober 2019

Jan de Ridder (voorzitter NVRR en directeur van de Rekenkamer Metropool Amsterdam)

1. *Hoe zijn decentrale rekenkamers vormgegeven? Hoe werken zij en welke rol spelen rekencommissies daarbij?*

- a. Voorschriften voor inrichting, taken, rechten en plichten staan in de wet. In de praktijk zijn standaard werkwijzen ontstaan. De professionaliteit varieert en hangt samen met het budget.
- b. De gemeentewet heeft ook rekenkamercommissies mogelijk gemaakt. Bij de inrichting is er dan meer vrijheid; er mogen raadsleden in een rekenkamercommissie zitten. Op dit moment zijn er meer rekenkamercommissies dan rekenkamers. Binnen NVRR is dat ongeveer 80%. Bij rekenkamercommissies verschilt de verhouding raadsleden en externe leden. Er zijn ook rekenkamercommissies zonder raadsleden of juist met alleen maar raadsleden. Daarnaast verschillen ook rekenkamercommissies onderling qua budget en professionaliteit.
- c. Er zijn gemeenten zonder invulling van de rekenkamerfunctie. Een latente monistische houding van de bestuurlijke organisatie speelt daarbij vaak een rol. Qua aantal is dat een klein probleem. Er zijn ook gemeenten waar de rekenkamer moeizaam functioneert. Het budget is ontoereikend, kwaliteit van het onderzoek schiet te kort en/of de relatie met de raad is niet goed. Dat is qua aantal een wat groter probleem. In veel gemeenten wordt echter door rekenkamer(commissie)s een goede bijdrage geleverd aan de kwaliteit van het bestuur. Uit onderzoek blijkt dat raadsleden dat ook als zodanig ervaren.¹

2. *In hoeverre wordt er samengewerkt tussen decentrale rekenkamers (tussen gemeentelijke onderling, ook tussen gemeentelijke en provinciale rekenkamers)? Welke rol vervullen de regionale rekenkamers?*

- a. Er zijn gemeenten die samen een gemeenschappelijke rekenkamer hebben opgericht en er zijn ook gemeenten die samen dezelfde rekenkamer gebruiken. Voor kleine gemeenten is samenwerking belangrijk omdat iedere rekenkamer een zekere basisinfrastructuur vergt.
- b. Bij onderzoek werken rekenkamers regelmatig samen. Dergelijk onderzoek is vaak gericht op activiteiten van een gemeenschappelijke regeling (GR). GR's hebben zelf geen rekenkamer, maar rekenkamers van aangesloten gemeenten en/of provincies hebben wel zekere rechten om onderzoek te doen bij GR's. Gegeven de belangrijke rol die GR's spelen, met name ook in het sociaal domein, zou het aanwijzen van één van de rekenkamers als rekenkamer van de GR met de daarbij behorende bevoegdheden en budget, nuttig zijn.
- c. Binnen de NVRR werken rekenkamers ook samen in (regionale) kringen. Daarbij wordt kennis gedeeld via informele contacten of georganiseerde bijeenkomsten.

3. *Welke voorzieningen zijn er getroffen voor de onderlinge samenwerking tussen de decentrale rekenkamers en de Algemene Rekenkamer en welke rol speelt de Europese Rekenkamer?*

De Algemene Rekenkamer (ARK) participeert via één van haar collegeleden in het bestuur van de NVRR. Er is binnen NVRR-verband geëxperimenteerd met gezamenlijk onderzoek van de ARK en lokale rekenkamers. Er is ook ruimte voor directe informatie uitwisseling tussen individuele rekenkamers en de ARK. De ARK heeft contact met de Europese Rekenkamer. Sommige lokale rekenkamers hebben contacten op Europees niveau via de Eurorai.

¹ Zie voor een recent onderzoek: <https://www.nsob.nl/publicatie/2017-raad-en-hulptroepen-hefbomen-versterking-controlerende-taak-gemeenteraad/>.

4. *Wat is er nodig om decentrale rekenkamers sterk en onafhankelijk van de raad te laten functioneren? Zijn daar criteria voor? Worden er knelpunten ervaren en zo ja, welke? Welke maatregelen kunnen worden genomen om deze knelpunten weg te nemen?*
- Er zijn drie samenhangende zaken essentieel: relatie raad/rekenkamer, budget en kwaliteit van het onderzoek. Een goede relatie betekent dat de raad de onafhankelijke positie respecteert en de bijdrage waardeert. Dat laatste vergt een adequaat budget en kwalitatief goed onderzoek.
 - De relatie raad/rekenkamer en de kwaliteit van onderzoek zijn zorgpunten, maar zeker geen knelpunten in heel Nederland. De werkgroep Versterking Lokale rekenkamers geeft zinvolle adviezen om deze zorgpunten de aandacht te geven die ze verdienen.
 - Het budget is wel een algemeen knelpunt. Het budget van lokale rekenkamers is structureel te laag. Zeker in het licht van de steeds belangrijkere bestuurlijke rol van gemeenten. De bij de start van de lokale rekenkamers gehanteerde natte vinger van 1 euro per inwoner - nooit gecorrigeerd voor inflatie en de forse uitbreiding van gemeentelijke taken - mist elke relatie met het werk dat moet worden verricht. Er zit geen idee achter over de minimale kosten van de organisatorische infrastructuur en de kosten van het (laten) uitvoeren van onderzoek. Er moet een gezaghebbende richtlijn komen waarin uitgelegd wordt wat op dit punt normaal is.
5. **In hoeverre draagt het wetsvoorstel bij aan de versterking van decentrale rekenkamers?**
- Het is goed als er conform het wetsvoorstel straks alleen nog maar een rekenkamer mogelijk is. Dat vergroot de helderheid. Het is wel de vraag of er vervolgens nog raadsleden in zo'n rekenkamer moeten mogen zitten. Het standpunt van de vereniging is dat dat (maatwerk) moet kunnen, maar dat de meerderheid en de voorzitter altijd van buiten de raad moeten komen.
 - Het is belangrijk om bij de implementatie van de wet ruimte te creëren voor een geleidelijk veranderingsproces. Het is goed als de wet gaat dienen als handvat om verbetering aan te brengen, maar voorzichtigheid bij afwijkende, maar goedwerkende constructies is geboden.
 - Wij zouden graag zien dat het voor rekenkamers bij kleinere gemeenten mogelijk blijft om ondersteuning te krijgen van griffiemedewerkers. Dat heeft grote praktische voordelen.
 - We ondersteunen de voorstellen om de rekenkamer bevoegdheden te geven bij inkooprelaties en de verruiming van de bevoegdheden bij organisaties waar overheden gezamenlijk een belang hebben van 50% of meer. We zouden wel graag zien dat rekenkamers niet afhankelijk zijn van het college om de bevoegdheden goed te regelen.
6. *In het conceptwetsvoorstel zoals dat ter consultatie is voorgelegd wordt geen aandacht besteed aan de BES-eilanden of de landen binnen het Koninkrijk. Op welke wijze kan daar de rekenkamerfunctie worden versterkt?*
- Het uitgangspunt is nu één rekenkamer voor de BES-eilanden. Dat lijkt me onvruchtbaar. Lokale inbedding is belangrijk. Dus voor ieder openbaar lichaam een eigen rekenkamer. Om dezelfde reden is het ook belangrijk om op zoek te gaan naar een lokaal lid voor de rekenkamer.
 - Vanwege de omvang van de drie openbare lichamen en het gebrek aan ervaring in het werken met rekenkamers is steun uit Nederland en/of andere landen binnen het Koninkrijk belangrijk. Daarbij denk ik aan de volgende zaken:
 - Directe financiering vanuit Nederland. Belangrijk voor de onafhankelijkheid.
 - Koppeling aan een bestaande rekenkamer. Waarbij er gedurende een bepaalde periode (bijvoorbeeld 6 jaar) een ontwikkeling plaatsvindt van meesturen naar adviseren. Meesturen betekent dat een lid van de ondersteunende rekenkamer ook lid is van de rekenkamer van het openbaar lichaam. Adviseren betekent dat de ondersteunde rekenkamer op de hoogte wordt gehouden en gevraagd en ongevraagd advies kan geven.
 - Ondersteuning bij onderzoek. Wellicht moet dat in het begin ter plaatse, maar structureel kan dat via allerlei communicatiemiddelen ook goed op afstand.